

nes i stadig stigende grad at være et kommunikationssystem for sig, der stort set opretholder den nationalstatslige ramme. Det første fører til marginalisering i et samfundsmæssigt det andet til marginalisering i et bevidsthedsmæssigt perspektiv, i det omfang nationalstaten nedbrydes som identitetsskabende ramme. Forskningen i samfundsmæssig erindringskultur og -politik giver ikke umiddelbart noget svar på, hvad der kan/bør strukturere vor tids erindringskultur. Men den efterlader, som antologien som helhed, det indtryk, at man, som Bernard Eric Jensen afslutter sin artikel, må »medtænke, hvad fortidstolkningerne skal gøre godt for – og det vil sige deres brugsværdi i nutiden og fremtiden« (s. 258).

I de snævrere artikler har Anne Birgitte Richard skrevet om de problemer, der knytter sig til i 1990'erne at skrive historien om noget, man selv har været en del af, som problemet omkring erindringen og litteraturhistorieskrivningen om 1970'ernes kvindelitteratur. Torben

Weinreich analyserer en roman af Klaus Rifbjerg og afdækker dens historiske og erindringsmæssige lag, mens Lene Floris introducerer den bindstærke erindringsserie *Folk Fortæller* (1979ff). Anette Warring diskuterer begrebet kollektiv erindring med hovedvægten på de to franskmænd Maurice Halbwachs og Pierre Nora, der begge kritiseres for ikke at have blik for den kollektive erindrings sociale distribution.

Denne antologi er væsentlig for de spørgsmål, den rejser, og her finder jeg de bredere artikler langt mere tankevækkende end de snævrere. Det er da også på de førstnævnte, projektet som helhed vil lægge sine kræfter, hvilket fremgår af den projektbeskrivelse, som afslutter antologien. Antologien bør få en stor læserkreds blandt faghistorikere, fordi det ikke mindst er her, en tilbage-lænet selvtilstrækkelighed er ude af trit med virkeligheden – eller rettere: måske netop er et tidens tegn, men burde ikke være det.

Claus Møller Jørgensen

SLESVIG OG HOLSTEN

Das Memorial und Jurenal des Peter Hansen Hajstrup (1624-1672). Kommentierte Textedition und Einführung von Frank Ibold, Jens Jäger und Detlev Kraack. (Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins, Bind 103. (Karl Wachholz, 1995). 206 s.

Sidst i september 1654 kunne Peter Hansen slutte en epoke af sit liv med i sin dagbog at indføre: »Diese Reise hatt gewehret von Anno 1643, den 14. Martii biß Anno 1654, den 26. Septembris,

sein so wohl in Dennemarck, Holandt, Brasill, zu Phernambuco, zu Riogrande, St. Lucia, Martinique, Aqua de Lope, Dominique, Mewes, St. Christoffel, St. Astagie, und St. Martyne ellff Jahren sieben Monat und zwölff Tage. Soli Deo Gloria«. Den forudgående skildring af et bevæget liv i årene mellem 1643 og 1654 udgør den mest spændende part af den optegnelsesbog, som nu er udgivet af Ibold, Jäger og Kraack. Bogen indeholder imidlertid også andre interessante afsnit.

Optegnelserne er skrevet af bonde-

sønnen Peter Hansen, der fødtes omkring 1624 i den lille landsby Hajstrup i Sønderjylland. Som yngre søn måtte Peter Hansen søge sit udkomme uden for fædrenegården, der, som traditionen bød, skulle gå til den førstefødte. Derfor drog han i 1643 til København og begyndte straks ved rejsens begyndelse at føre dagbog. Efter en tid i tjeneste i kong Christian IV's provianthus kom Peter Hansen ombord på et hollandsk skib, som sejlede ham til Amsterdam. Optegnelserne fra denne by giver et indblik i livet i den sydende metropol, bl.a. støder man på en livlig skildring af et bordelbesøg. I Amsterdam meldte Peter Hansen sig til tjeneste som lejesoldat for det Vestindiske Kompagni (WIC) og afgik med skib til Brasilien. Årene 1644-54 blev præget af dramatiske hændelser. Hansen beskriver de løbende kampe med portugiserne, det barske soldaterliv med slagsmål og druk, han omtaler ekspeditioner for at fange slaver, og f.eks. også, hvordan han skød en 9 meter lang anakonda eller boaslange. En givende primærkilde til det nederlandske herredømme i Brasiliens historie er gjort tilgængelig. Vi får også et usædvanligt indblik i den utrolige mobilitet, som 1600-tallets mennesker kunne have. Men, som udgiverne fremhæver, er Hansens optegnelser måske endnu vigtigere som kilde til mentalitet og livsanskuelse hos en person i denne tid.

Efter hjemkomsten fra Brasilien i 1654 tog Peter Hansen til sin faders gård og giftede sig umiddelbart efter med en skipperdatter fra Flensborg. Et forsøg med selv at føre skib var åbenbart ikke vellykket – kun en enkelt rejse til Riga blev det til –, så fra 1661 tiltrådte Hansen en stilling ved St. Mariensskolen i Flensborg under skrive- og regnemester Johannes Mülleyer. Adskillige indførsler i optegnelsesbogen stammer fra denne tid, bl.a. en større samling regneopgaver og matematiske formler.

Fra skolelærertiden er også en kalender-tavle og enkelte filosofiske optegnelser. Endelig blev der i Flensborg indført en række optegnelser om begivenheder i familien, en lille kronologisk verdenshistorie samt en skildring af den dansk-svenske krig 1657-60, som i så høj grad ramte fjordbyen.

Peter Hansens *Memorial und Journal*, der siden 1911 har befundet sig på Schleswig-Holsteinisches Landesarchiv, er bevaret i en håndskrevet version, der må anses for en afskrift af originalen, foretaget ca. år 1700. Ved et forbilledligt samarbejde mellem de tre udgivere er bogens tekst omhyggelig og nøjagtig gjort tilgængelig med en grundig indledning på 55 sider. På fin vis beskriver indledningen kildeproblemer og tidens miljø. Genrebestemmelsen er svar som ofte ved 15-1600-tallets blandede optegnelsesbøger: rigtigt er det imidlertid med udgiverne at pege på det nære slægtsskab med samtidige slesvigske bondeoptegnelsesbøger. Havde Peter Hansen lært at føre optegnelsesbog på sin faders gård?

Afslutningsvis er der gode person-, sted- og sagregistre og oven i købet et særskilt register over de skibsnavne, der forekommer.

Bjørn Poulsen

Lars N. Henningsen: *Kirke og folk i grænselandet – Dansk Kirke i Sydslesvig 1921-1996*. (Studieafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, 1996). 310 s., 198 kr.

I 1996 kunne det danske kirkelige arbejde i Sydslesvig fejre 75 års jubilæum, hvilket markeredes med udsendelsen af den foreliggende bog. Forbløffende må man kalde udviklingen fra den lille flensborgske frimenighed under Dansk Kirke i Udlandet (DKU) med en enkelt dansk præst (C.W. Noack) til et vidt forgrenet arbejde med en selvstændig insti-